

Ratko PERIĆ

O kršćanskim “ekumenizmima”

Vidoslov, sabornik Zahumsko-hercegovačke i primorske episkopije sa sjedištem u Tvrdošu kod Trebinja, donosi članak pod naslovom *O rimokatoličkom ekumenizmu*,¹ s dodacima dvaju tekstova u vezi s Osmim plenarnim zasjedanjem Mješovite međunarodne komisije za teološki dijalog između Katoličke Crkve i Pravoslavnih Crkava, održanim u Baltimoreu u srpnju 2000.² Članak o rimokatoličkom ekumenizmu potpisala je Redakcija *Vidoslova*, a osvrće se na kompjutorski napisani tekst *Ekumenizam Katoličke Crkve*, koji sam izgovorio na ekumenskom kolokviju “Katolici i pravoslavci” u Sarajevu, 25. studenoga 2000., potom je objavljen u glasilu Vrhbosanske katoličke teologije.³

Jedan kršćanski ekumenizam, različiti kršćanski pristupi. U svome članku, u skladu s naukom Drugoga vatikanskoga koncila, istaknuo sam činjenicu da u današnjem kršćanskom svijetu postoji pokret za sjedinjenjem kršćana i kršćanskih Crkava, koji se naziva ekumenizam, tj. jedan pojam ili stvarnost ekumenizma, kao fenomen koji obuhvaća sve kršćane i kršćanska zajedništva, s različitim polazištima pojedinih Crkava i pristupima crkvenih zajednica ili konfesija.⁴ Redakcija se *Vidoslova* ne slaže s tim pojmom jednoga ekumenizma. Stavlja u “veliko pitanje” postoji li danas “jedan jedinstveni ekumenizam”. Kad postoji i skretanje na “drugo Jevandjelje” i “drugoga Isusa” (*Gal* 1,6-9; *2 Kor* 11,4), kako da ne bude i “drugog ekumenizma”? Inzistira na tome da postoje “po nama bar tri: rimocentrični, ženevski i pravoslavni” ekumenizam.⁵ I prije Redakcije dvojica plodnih srpskih teologa - dr. Justin Popović i vladika dr. Atanasije Jevtić - isticali su taj trostruki ekumenizam.

Prvi, J. Popović, u svojoj knjizi o ekumenizmu iz 1974., reprintiranoj 1995., ne razlikuje zapravo ni ta tri, nego na jednoj je strani pravoslavni ekumenizam, jedini i pravi, naravno, a na drugoj je strani sve živi kaos, koji on

¹ *Vidoslov*, br. 22/2000., str. 69-78.

² *Ondje*, str. 78-82. Jedan od tih dokumenata, *Zajednička izjava međupravoslavne delegacije*, od 18. srpnja 2000., objavio je *Glas koncila*, 4/2001., str. 2.

³ *Vrhbosnensia*, 2/2000., str. 205-220.

⁴ *Ondje*, str. 206.

⁵ *Vidoslov*, 22/2000., str. 70.

biblijski naziva "legijom": "Tu nema bitne razlike između papizma, protestantizma, ekumenizma, i ostalih sekta, čije je ime legion".⁶

A drugi teolog, umirovljeni episkop zahumsko-hercegovački, A. Jevtić, kojemu je o. Justin učitelj,⁷ još je 1976. u polemici sa svojim pravoslavnim kolegama J. Nikolićem i D. Dimitrijevićem, odlučno tvrdio da s jedne strane postoji "pravoslavna eklisiologija i pravoslavni ikumenizam", a s druge strane "jasno je već odavno da postoji jedan protestantski, nazovimo ga ženevski, ekumenizam, i jedan drugi i drugačiji, tj. rimski, rimokatolički (rimocentrični) ekumenizam".⁸

Godine 1998. isti je vladika Jevtić pisao ponovno o ekumenizmu, i to upravo pod gornjim vidovima: pravoslavnim i "rimocentričnim".⁹ On je u tom članku donio svoje zabilješke koje je registrirao još kao jeromonah 1970. a objavio ih je kao episkop 1998. S obzirom na ekumenski dijalog s Katoličkom Crkvom, on uzima iz prošlosti ono što misli da nije riješeno i piše kako je za "pravoslavni ekumenizam" potrebno, pri bilo kojem susretu pravoslavlja i katolicizma, prije svega sa svetootačkom bogoslovnom trijeznošću i povijesnom dobrosavjesnošću, i naravno s vjernošću duhu i slovu apostolsko-svetootačkog Evandjelja Krista Bogočovjeka i crkvene Predaje, preispitati stare i nove rimske "dogmate": Filioque i "Papski primat i nepogrešivost" kao i njihove ekleziološko-soteriološke posljedice. Sigurni smo, kaže vladika, da bi se ubrzo pokazalo da će biti potrebno razmotriti i one točke "nekada zajedničke nam vere" u kojima mnogima izgleda da se Rim formalno slaže s Pravoslavljem, kao što su: mjesto i uloga Duha Svetoga i "netvarne blagodati" u Crkvi, pitanje grijeha i spasenja, shvaćanje Euharistije i episkopata, pitanje ekleziologije i svete Predaje.¹⁰

U Redakciji *Vidoslova*, u kojoj inače nema imena vladike Atanasija Jevtića, ponavlja se ta ista Atanasijeva terminologija i tematika, i o "Papinu primatu", i o "nepogrešivosti", i o *Filioque*... *Vidoslov* nije svugdje lektori-
rao svoje autorstvo, pa je ponegdje previdio prvo lice jednine, makar bilo i u zagradi. On naime kaže: "(I nehotice me ovo potseća na tzv. akta Florentinskog koncila...)"¹¹ Koga? Cijelu Redakciju ili jednoga čovjeka?

⁶ J. POPOVIĆ, *Pravoslavna crkva i ekumenizam*, Hilandar, Solun 1974., drugo izdanje, koje ovdje citiramo, Hilandar, 1995., str. 123.

⁷ A. JEVTIĆ posvetio je svomu učitelju poseban članak o njegovu životu i djelu, *Čovek Bogočovjeka Hrista: Prepodobni Otac Justin (Popović), O 100-godišnjici rođenja (1894-1994)*, u: *Živo Predanje u Crkvi*, Trebinje, 1998., str. 445-466.

⁸ A. JEVTIĆ, *Pravoslavlje i ekumenizam*, u: *Vesnik*, br. 634, god. 1976., str. 4.

⁹ A. JEVTIĆ, *Pravoslavni ikumenizam*, u: *Vidoslov*, 13/1998., str. 48-56, napose 7. točka, 51-55. Objavljeno također u autorovoj knjizi: *Živo Predanje u Crkvi*, Trebinje, 1998., str. 330-343.

¹⁰ *Vidoslov*, 13/1998., str. 56.

¹¹ *Vidoslov*, 22/2000., str. 74. Naše naglašavanje.

Ovdje bismo se osvrnuli na neke teme koje su predmet ovoga dijaloga.

Dominus Iesus i *Nota o izrazu "Sestrinske Crkve"*. Redakcija je *Vidoslova* posvetila značajnu pozornost *Izjavi "Gospodin Isus"* koju je u kolovozu 2000. izdala Kongregacija za nauk vjere, a prevela Kršćanska sadašnjost u Zagrebu. Jednako tako i *Noti o izrazu "Sestrinske Crkve"* koju je objavila ista Kongregacija u lipnju 2000. *Vidoslov* je proučio i *Izjavu* i *Notu* i teološki i terminološki.

Redakcija s pravom prigovara što su katolički prevoditelji u Zagrebu "bukvalno falsifikovali" tekst *Izjave Dominus Iesus*, br. 1. tako da su Simbolu Prvoga carigradskoga koncila: "koji izlazi od Oca" dodali: "i Sina".¹² Dodatka u Simbolu nema, niti ga ima u izvornoj *Izjavi* Kongregacije.

Vidoslov također primjećuje da je u *Izjavi*, br. 10, latinska riječ *consubstantialis* u Kalcedonskom simbolu iz 451. godine dva puta različito na hrvatski prevedena: jednom kao "istobitan Ocu", a drugi put "jednak nama". A ni istobitan ni jednak nije isto što i "jednosušan", veli *Vidoslov*.¹³ Međutim, znamo da se u hrvatskom uvriježio izričaj "istobitan", pa je zaista čudno da prevoditelj nije rekao da je Gospodin Isus po svojoj božanskoj biti ili naravi istobitan Ocu, a po ljudskoj biti ili naravi "istobitan nama", kao što kalcedonska dogma kaže, a *Izjava* doslovno prepisuje.

Slažem se također da je grčku rečenicu *Izjave Dominus Iesus*, br. 16, trebalo potpuno prevesti: "Verujemo u jednu jedinu (*mian kai monen*) Crkvu", kao što sugerira Redakcija *Vidoslova* (u Simbolu Armenske Crkve - DS, 48 - nema ono: "kai" nego samo *mian monen* = jednu jedinu), a ne reducirati sve na: "jednu Crkvu...", kao što korektno donose i drugi europski prijevodi, na primjer talijanski: *una sola Chiesa*, ili njemački: *die eine alleinige Kirche*. I Simboli vjere i Drugi vatikanski koncil žele naglasiti jednu jedinu Crkvu (*una unica*). A razlog je u tome što je Crkva jedna jer ima jednu dogmatsku nauku, jedno štovanje Boga, jednu upravu i vodstvo. A Crkva je ujedno *jedina*, jer se suprotstavlja pojmu mnoštva.

Vidoslov prigovara zašto su na kraju *Izjave* hrvatski prevoditelji izostavili izraze "Vrhovni Pontifeks" latinskoga izvornika *Summus Pontifex*. "Ili je taj starorimski naziv Svetog Oca Pape i za njih već malo premnogo?" - pita se Redakcija.¹⁴ Ovo drugo sigurno nije, a mogao se uobičajeni naziv prevesti uobičajenim "Vrhovni svećenik", kao što ima prevedeno u brojnim drugim papinskim dokumentima Kršćanske sadašnjosti. Prevoditelj je valjda smatrao da riječ Papa zamjenjuje i uključuje i svaki drugi naslov Vrhovnoga svećenika.

¹² *Ondje*, str. 74.

¹³ *Ondje*, str. 74.

¹⁴ *Ondje*, str. 74.

Zahvaljujem Redakciji na upozorenju o nehотиčnoj zamjeni dvaju dokumenata u mojoj bilješci br. 22, gdje je umjesto *Nota o izrazu "Sestrinske Crkve"*, br. 10 stavljeno: *Dominus Iesus*, br. 10.¹⁵ *Vidoslov* dodaje "da su takve greške u citiranju stvar naše 'profesorske preučenosti'".¹⁶ S moje strane obična - zabuna!

Dijalog o vjerskim temama i istinama. Redakcija *Vidoslova* prigovora spomenutim dokumentima Kongregacije za nauk vjere, kao i spomenutom rukopisu-članku, da katolici "nigde ne spominju pravu (pravoslavnu=istinitu) veru kao konstitutivni elemenat Istinske i Potpune (= Katoličanske) Crkve, kako je to oduvek bilo naglašavano od Apostola, Otaca i Sabora Crkve kroz vekove".¹⁷ Slično je prigovarao vladika Atanasije 1998.

Zaista se čudimo ovakvu pisanju i prigovaranju *Vidoslovne* Redakcije!

Pa što je ekumenizam nego "dijalog" "među vrsno upućenim stručnjacima, u kojem svatko DUBLJE IZLAŽE NAUKU SVOJE ZAJEDNICE i jasno pokazuje njezina obilježja"?¹⁸ kako je naznačio Koncil. Nauku vjere!

Kako *Vidoslov* može tvrditi da katolici ne naglašavaju PRAVU VJERU kao konstitutivni element istinske i potpune Crkve kad je čitav smisao dvadeset-godišnjega nastojanja ekumenskih komisija i susreta upravo vjera, temeljne vjerske istine i teme, kako je predviđeno u *Polazištima*, osnovnom dokumentu Mješovite međunarodne komisije za teološki dijalog, Patmos, 1980.? Prva rečenica zajedničkoga teksta počinje: "Cilj dijaloga između Rimo-Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve jest ponovna uspostava punoga zajedništva među tim dvjema Crkvama. To će zajedništvo, utemeljeno na JEDINSTVU VJERE u skladu sa zajedničkim iskustvom i predajom prve Crkve, naći svoj izraz u zajedničkom slavljenju svete Euharistije?"¹⁹

Kako Redakcija *Vidoslova* može prigovarati katolicima da u ekumenizmu i dijalogu ignoriraju VJERU kao konstitutivni element istinite i potpune Crkve, kad su svi dosadašnji zajednički dokumenti, proizašli iz katoličko-pravoslavnoga dijaloga, bili o najvećim istinama naše svete VJERE: O Otajstvu Crkve i o Euharistiji u svjetlu Presvetoga Trojstva (München, 1982.); O Vjeri, o Sakramentima, o Jedinstvu Crkve (Bari, 1986.-87.); O Sakramentu Reda u sakramentalnom ustroju Crkve, s poseb-

¹⁵ *Vrhbosnensia*, 2/2000., str. 210.

¹⁶ *Vidoslov*, 22/2000., str. 73.

¹⁷ *Ondje*, str. 71. Vidi također str. 74.

¹⁸ Dekret o ekumenizmu Drugoga vatikanskoga koncila, *Unitatis redintegratio*, br. 4.

¹⁹ *The quest for unity, Orthodox and Catholics in Dialogue*, Creswod-Washington, 1996., str. 47, cio tekst: str. 47-52.

nim osvrtno na važnost Apostolskoga nasljedstva za posvećenje i jedinstvo Naroda Božjega (Valamo, 1988.); O Unijatizmu kao metodi jedinstva u prošlosti i sadašnjem traženju punoga zajedništva (Balamand, 1993.)? I sve je to prevedeno na hrvatski, i komentirano.

Kako *Vidoslov* može opravdano prigovoriti da katolici nigdje ne spominju VJERU kao konstitutivni element prave, istinite i potpune Crkve kad je sav njezin ekumenski napor oko jedinstva u VJERI u Crkvi Kristovoj? Idemo još detaljnije

Filioque. Tajništvo za jedinstvo kršćana izradilo je dokument o jednoj od najspornijih vjerskih "ekumenskih" tema kroz više od tisuću i pol godina između katolika i pravoslavaca, *Filioque*, i objavilo ga 1995. godine.²⁰ Preveli smo ga i na hrvatski.²¹ Na taj se vatikanski tekst osvrnuo jedan od najuglednijih suvremenih pravoslavnih teologa, pergamski mitropolit I. Ziziulas,²² koji svoj članak počinje riječima: "Ovo je vrlo vredna izjava povodom bolnog pitanja *Filioque*, koja razjašnjava mnoge aspekte pozicije rimokatoličke teologije o ovom predmetu. Siguran sam da će ova izjava igrati veoma značajnu ulogu u zvaničnom teološkom dijalogu između Rimokatoličke i Pravoslavne Crkve, kada on dode do tačke da raspravlja o ovoj temi." Prijevod Ziziulasova osvrta objavila je upravo Redakcija *Vidoslova*,²³ koja inače često donosi Ziziulasove teološke članke.²⁴ Prema tomu, već su značajni pomaci učinjeni, a kad ova tema dode na red u službenom teološkom dijalogu, ova izjava može "igrati veoma značajnu ulogu".

Papin primat. Redakcija *Vidoslova* nema problema priznati Papi "prvenstvo časti". Naime, Focije i sveta braća Ćiril i Metodije "nastojali

²⁰ *The Greek and Latin Traditions regarding the procession of the Holy Spirit*, u: *L'Osservatore Romano*, 13. rujna 1995.

²¹ *Jesmo li konačno riješili dodatak "Filioque"*, u: *Vrhbosnensia*, 1/1997., str. 101-109.

²² Ioannis Ioannis Ziziulas, rođen 1931. doktorirao na Teološkom fakultetu u Ateni, 1965., zamonašio se 1986., zadakonio se 14. lipnja 1986., sutradan se zaređio za prezbitera, a do tjedan dana zaređen za episkopa Pergama. Profesor je u Solunu i u Londonu. U svibnju 1991. primio je počasni doktorat na Pravoslavnom bogoslovskom fakultetu u Beogradu. Vidi podatke o Ziziulasu u: *Orthodoxia*, Regensburg, 2002., str. 94. Dekan Teološkoga fakulteta bio je dr. Atanasije Jevtić i na prigodnom simpoziju u svome predavanju o Čoveku u Hristu, Atanasije je rekao: "Dve teškoće imam: s jedne strane da govorim o Bogoslovu kakav je Sveti Grigorije Nazijanzin, a s druge, da govorim pred bogoslovom kakav je Visokopreosvećeni Mitropolit Pergamski Jovan (Ziziulas). Ja sam mnogo od njega naučio u životu i još uvek učim, i to govorim ne prosto iz kurtoazije, nego...": ATANASIJE (JEVTIĆ), *Živo Predanje u Crkvi*, Trebinje, 1998., str. 234.

²³ *Vidoslov*, 23/2001., str. 63-67.

²⁴ Vidi, osim spomenutoga, također članke u: *Vidoslov* br. 1/1993., str. 15-23; br. 6/1995., str. 21-32; br. 9/1996., str. 19-29; br. 18/1999., str. 26-33; br. 20/2000., str. 17-28; br. 21/2000., str. 46-52; 24/2001., str. 31-40.

su da jedinstvo Crkve sačuvaju kritikom i odbacivanjem jeresi Filioque i odbacivanjem i ignorisanjem gordih Papskih pretenzija, mimo prvenstva časti koje Rimskom Episkopu kanonski (ne dogmatski) pripadaju”.²⁵ S obzirom na Papino prvenstvo vlasti (i časti), to “odbacivanje i ignorisanje” ne stoji kad su posrijedi sveta Solunska braća, Slavenski apostoli, pa makar i ne imali isti dogmatski pojam primata kao mi danas: “Budući da su poduzeli svoju misiju po nalogu Carigrada, nastojali su zatim, u određenom smislu, da je potvrdi Rimaska Apostolska Stolica, vidljivo središte jedinstva Crkve. Oni su izgradili Crkvu potaknuti osjećajem njezine univerzalnosti kao Crkve jedne, svete, katoličke i apostolske. Ovo proizlazi u najprozirnijem i najizrazitijem obliku iz svega njihova vladanja” - veli Papina enciklika o Slavenskim apostolima.²⁶ Znamo, Bogu hvala, kakvim je okom i rječnikom Gospodin Isus gledao na sva takva “prvenstva časti”!

Papina “nepogrešivost”. O. Justin Popović, učitelj A. Jevtića, o toj Papinoj “nepogrešivosti” ovako je pisao: “Jer nijedna jeres nije tako radikalno i tako integralno ustala protiv Bogočoveka Hrista i Crkve Njegove, kao što je to uradio papizam kroz dogmat o nepogrešivosti pape - čoveka. Nema sumnje, to je jeres nad jeresima. To - strahota nad strahotama. To - nevidena pobuna protiv Bogočoveka Hrista. To, avaj! - najjezivije proterivanje Gospoda Hrista sa zemlje. To - ponovna izdaja Hrista. To - ponovno raspinjanje Gospoda Hrista, samo ne na drvenom već na zlatnom krstu papskog humanizma. Sve je to - pakao, pakao, pakao za jedno biće zemljino što se čovek zove.”²⁷ Tako poznati srpski teolog o. Justin. On je valjda uvjeren da se izražava “nepogrešivo” s obzirom na dijalog ljubavi i dijalog istine kako ga promovira “pravoslavni ekumenizam”!

A. Jevtić, pravoslavno ekumenski angažiran, u svome već spomenutom članku iz 1998., nakon što je naveo da su na I. vaticanskom koncilu “odogmaćena eklesiolška zastranjenja i zablude (apsolutni *primat i nepogrešivost* Papa, samo zato što su iz Rima)”, nastavlja: “Time su stvorene samo nove suštinske razlike i teološke prepreke za vaspostavljanje jedinstva Vere i Crkve, te je tako još više produbljen jaz između hrišćanskog Istoka i Zapada. Na žalost, tu ni nedavno održani II Vatikanski koncil (1962-65. g.), i pored mnogih reformi, nije bitno izmenio stanje, jer je potvrdio sva ranija odstupanja Rimske Crkve od Pravoslavnog istoka, i pre svega - potvrdio papasku (-!) vlast i ‘nepogrešivost’ *ex cathedra*, učenje i verovanje kojim je ‘zajednica Duha Svetog’ - *koinonia tou Hagiou*

²⁵ *Vidoslov*, 22/2000., str. 75.

²⁶ IVAN PAVAO II., Enciklika *Slavorum Apostoli*, Vatikan, 1985., br. 13.

²⁷ J. POPOVIĆ, *nav. dj.*, str. 121.

Pneumatos - u Katoličanskoj-Sabornoj Crkvi isključena kao kriterijum Vere i Predanja, jer je Papa, po toj odluci, nepogrešiv 'po sebi a ne po saglasnosti Crkve' (= *ex sese et non ex consensu Ecclesiae*).²⁸ Nada se da će u dijalogu Katolička Crkva preispitati svoje "dogmate", napose "Papsku nepogrešivost".²⁸

Ovo je primjer kako jedan pravoslavni teolog nekorektno tumači katoličku dogmu. Jer, u dogmi o Papinu neprevrtljivu učiteljstvu izričito se tvrdi da "Duh Sveti nije Petrovim nasljednicima obećao da po njegovoj objavi donose novu nauku, nego da pod njegovim vodstvom (*eo assistente*) objavu prenesenu po Apostolima odnosno polog vjere sveto čuvaju i vjerno izlažu."²⁹ U samoj definiciji ponovno se spominje "božanska asistencija" ili pomoć u definiranju nauke i morala i stoga su Papine *definitiones*, a ne Papa kao takav, nereformabilne *ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae*.³⁰

I *Vidoslov* vidi drugi osnovni problem kao prepreku "istinskom jedinstvu" to što je Katolička Crkva izvrnula istinsko Jedinstvo i Jedinstvenost Crkve u Kristu Bogočovjeku, "reduciranjem i podvođenjem istoga pod nepostojeću u Sv. Pismu i Sv. Predanju drevne Crkve Svetih Apostola i Otaca i Sabora - Papskog primata 'Vlasti i Učiteljstva', i izvedene iz toga *Infallibilitas* = 'Nepogrešivosti', ili 'Nezabludljivosti', kako preferiraju Hrvatski teolozi (mada ni u srpskom nepogrešiv ne znači bezgrešan, te ne vidimo razloga što hrvatski teolozi zameraju srpskim za takvo prevođenje, dok srpski njima s pravom zameraju za takav 'dogmat')."³¹ Iako je rečenica poprilično nejasno složena, ne možemo se ne osvrnuti na nju u onoj mjeri koliko je razumijemo.

Nije nepoznata u hrvatskoj teološkoj literaturi riječ "nepogrešljivost"³² ili "nepogrješivost"³³ ili "nepogrješivost"³⁴ za Papinu *infallibilitas*. Ali je upravo točniji smisao i nastojanje da se izbjegnu kriva tumačenja uvriježen pojam: neprevrtljivo ili nezabludivo³⁵ učiteljstvo Papino. Sam je biskup Strossmayer, koji se najprije protivio a potom prihvatio dogmu o infalibilitetu, govorio kako hrvatski izraz "nepogrješivost" daje

²⁸ *Vidoslov*, 13/1998., str. 55-56.

²⁹ DS, 3070.

³⁰ DS, 3074.

³¹ *Vidoslov*, 22/2000., str. 75.

³² J. ŽERJAVIĆ, *Nepogrešljivost papina*, Zagreb, 1870.

³³ J. OBERŠKI, *Hrvati prema nepogrješivosti Papinij prigodom Vatikanskog sabora 1869./70.*, Križevci, 1921.

³⁴ A. SPILETAK, Je li biskup Strossmayer bio liberal katolik i pobornik pokreta za osnivanje narodne crkve? Zagreb, 1931. Separat (iz *Bogoslovske Smotre*, 3/1931), str. 1.

³⁵ Tako hrvatski prijevod dokumenata DRUGOGA VATIKANSKOG KONCILIA, usp. npr. *Lumen gentium*, br. 25.

povoda – “neispravnim pojmovima”, “jer bi mogao koga zavesti na pomisao, da papa ne može pogriješiti ni u kojoj stvari”, te zato predlaže izraz: “nezabludivost”.³⁶ Nepogrješiv znači ne moći moralno pogriješiti, što bi bio pravi besmisao. Onda bi sablažnjeni o. Justin Popović sa svojim usklikima imao pravo! Ali pravoslavni teolozi kao da namjerno, a svakako beziznimno, upotrebljavaju moralnu kvalifikaciju “nepogrješiv” da čitatelju valjda predoče strahotu zablude i grijeha - strahotu nad strahotama, ponovno raspinjanje, ponovnu izdaju, najjezivije protjerivanje, nevidenu pobunu, herezu nad herezama, koju, eto, Katolička Crkva drži učeći nečuvenu besmislicu, tj. da se jednoga čovjeka proglašuje nepogrješivim kad se znade iz Svetoga Pisma da je svaki čovjek na ovome svijetu pogriješiv pa zato tko kaže da nema grijeha lažac je dva puta! Čovjek se samo pita: kako bi se tek Popović, Jevtić i *Vidoslov* ismijavali da je Koncil kojim slučajem proglasio dogmu o “nepogrješivosti” Papinoj!

Katolici vjeruju i uče da je Papa neprevrtljiv ili nezabludiv - ne može uvesti Božji narod u vjersku zabludu kad uči *ex cathedra*, tj. pod određenim uvjetima: kad pod posebnom asistencijom Duha Svetoga kao Učitelj i Pastir cijele Crkve proglašava određene istine iz područja vjere i morala definitivno, svečano i u skladu sa Svetim Pismom i svetom Predajom Crkve. Katolici su to vjerovali i prije Prvoga vatikanskoga koncila, a poslije kao dogmu proglašenu 1870.

Napomenimo da je tema o auktoritetu u Crkvi, dakle i o papinstvu, i o svim kontroverznim točkama papinstva u povijesti, koje spominje i *Vidoslov* (pa i slučaj s patrijarhom Sergijem i papom Honorijem),³⁷ trebala doći na red u teološkom dijalogu, još davne 1990., ali su to pravoslavni teolozi izmijenili tražeći da se raspravlja tema o unijatizmu, koja je za sada blokirala daljnji dijalog.

Vidoslov nadalje prigovara: “Izdizati i izdvajati sakramente iznad i mimo Crkve - nije svojstveno iznačalnom predanju i praksi Crkve, još manje izmišljati jednu nadcrkvenu ‘osmu tajnu’ vere (kako je govorio Homjakov), oličenu u skoro misterijskoj instituciji Papstva...”³⁸ Ovako će prigovarati Katoličkoj Crkvi samo oni koji sami izmisle neke zablude i onda ih iz svoje “profesorske preučenosti” - ismijavaju.

Zabluda je Redakcije *Vidoslova* da Katolička Crkva izdiže i izdvaja sakramente iznad i mimo Crkve! Crkva je Prasakrament Krista Bogo-čovjeka Utjelovljenoga, Umrloga, Uskrsloga i na nebo Uzašloga, a u Crkvi je sedam svetih sakramenta osnovanih od Krista, koje jednako priznaju i Pravoslavne Crkve i Katolička Crkva.

³⁶ J. OBERŠKI, *nav. dj.*, str. 60.

³⁷ *Vidoslov*, 22/2000., str. 71.

³⁸ *Ondje*, str. 77.

Zabluda je Redakcije, pa i Homjakova, da Katolička Crkva izmišlja nadcrkvenu "osmu tajnu" vjere koja se očituje u papinstvu. Papinstvo nije sakrament, a može se reći da jest neka vrsta "misterijske institucije", koju je Krist Gospodin osnovao kad je Petru tri puta povjerio zadaću i službu da pase sve stado Božje i htio da se ta služba produžuje u Crkvi, uz Njegovo jamstvo da On ostaje u sve dane do svršetka svijeta s njime i s ostalim apostolima. To je dakle služba u Crkvi i za jedinstvo Crkve, kako hoće Otac, Sin-Krist i Duh Sveti!

Političko i nacionalno. Najveći prigovor *Vidoslov* je uputio ne samo meni, nego i "Hrvatskoj jerarhiji" i "Vatikanu" zbog ove moje rečenice: "Druga je poteškoća političkoga karaktera. Ekumenizam i ekumenski dijalog ima svoj kršćanski put, sadržaj, smisao i svrhu. Ne može biti mazivo za ovozemaljske i ovovremenite nečasne političke ciljeve i interese. I čim se u tome primijete lakomi nacionalni ili internacionalni prsti 'zemaljskoga kraljevstva', odmah se čovjeku tako zgrsti da otkazuje sudjelovanje u takvim zloupotrebama."³⁹

Zaista se čini da bi, koji god čovjek zdrave glave pročita ove dvije rečenice, morao zaključiti da se ti principi odnose jednako i na "rimocentrične" ekumeničare i na "pravoslavne" ekumeniste i "ženevske" ekumence. I da se nacionalno odnosi na bilo koju naciju, a internacionalno na ove koji nas žele za ruku voditi i ekumenske nam sastanke po hotelima priređivati. Međutim, *Vidoslov* tako ne vidi. On čak otkriva moju "punu neiskrenost" i čita "klevete" braće katolika prema braći pravoslavcima. Komentira: "Posljednji, treći pasus, nažalost, pokazuje punu neiskrenost G. Perića, i nažalost opet davno poznato klevetanje Pravoslavnih od strane braće Rimokatolika, posebno klevetanje nas Pravoslavnih Srba od braće Katolika Hrvata. Jer izrazi kao što su 'nečasni politički ciljevi i interesi' i 'lakomi nacionalni prsti' odavno su se čuli, i mnogo više nego ovaj jedan vek slušali na našim prostorima, a kako vidimo nisu još prestali, naročito ne kod nas u Hercegovini."⁴⁰

Kad cijela Redakcija *Vidoslova*: Ratko Šipovac, Momčilo Golijanin, Dragan Đuzulan, Ignatije Marković, Maksim Vasiljević s episkopom Grigorijem Durićem kao glavnim i odgovornim urednikom sabornika Eparhije Zahumsko-hercegovačke i primorske, jednu principijelnu rečenicu, koja se savršeno može odnositi na bilo koga tko nacionalno stavlja iznad religioznoga, političko iznad crkvenoga, vremenito iznad vječnoga, onda zaista prestaje kršćanski dijalog, a nastupa dijalog "pune neiskrenosti" i ekumenizam "klevetanja"!

³⁹ *Vrhbosnensia*, 2/2000., str. 219-220.

⁴⁰ *Vidoslov*, 22/2000., str. 77.

Možda bi poštovana redakcija *Vidoslova* mogla, s obzirom na političke i nacionalne interese, naći više materijala u nedavno objelodanjenoj knjizi, koja iz samoga srpskoga naroda i njegova razmišljanja, usporedivanja i zaključivanja, usred Beograda, dokumentirano ispituje savjesti pojedinih predstavnika Srpske Pravoslavne Crkve,⁴¹ negoli u bilo kakvu "klevetanju" koje dolazi od "braće Katolika Hrvata"!

Katolička Crkva najotvorenije i najiskrenije ide u ekumenski dijalog sa svim kršćanima nekatolicima upuštajući se u najosjetljivije teme: Papina prvenstva i neprevarljivosti ili nezabludivosti, dodatka *Filioque*, sakramenata, mjesta i uloge Duha Svetoga i "netvarne blagodati" u Crkvi, grijeha i spasenja, shvaćanja Euharistije i episkopata, i drugih pitanja ekleziologije, kristologije i svete Predaje. Katolici će nastojati oko dijaloga u istini i ljubavi, kao općeprihvaćenog načina i puta do jedinstva za koje je Krist molio, pa koliko im se god podmetalo da pokazuju "punu neiskrenost".

"Normalni" i "nenormalni". Redakcija *Vidoslova* primjećuje u vezi s mojim tekstom: "u prvom pasusu, ako izostavimo njegov ružan završetak o 'normalnima' i 'nenormalnima' (jer to mnogo liči na suvremeni, i nama i njemu dobro poznati, američki način 'dijalogiziranja' njih 'normalnih' sa nama 'abnormalnima' na Balkanu, i posebno u BiH), možemo i dužni smo primetiti, najkraće: da njegova (*rimo*)katolička merila i kriterijumi za Crkvu i crkvenost nisu isto što i pravoslavna".⁴²

Odgovaram: prvo, u svome tekstu nisam stavio "normalni" i "nenormalni" kako mi pripisuje redakcija, nego još naglašenije: "normalni" i "abnormalni", kako ona prenosi na relacije: Amerika-Balkan/BiH. Pojmovi su pod navodnicima. Iz toga moga pasusa apsolutno nije određeno tko su "normalni" a tko "abnormalni".

Drugo, redakcija, ako želi biti poštena, ne smije moj završetak članka nazivati "ružnim" zbog izraza "normalni" i "nenormalni", jer je upravo ta "nenormalnost" u pitanju u suvremenom ekumenizmu ili ako baš hoće "ekumenizmima". Redakcija, naime, ne bi smjela zaboraviti da je sama prevela i objavila "Zvanični izveštaj Sinodske komisije za međupravoslavne i međuhrišćanske odnose Jeladske Pravoslavne Crkve".⁴³ U tom izvješću stoji s obzirom na radni tekst Koordinacijskog odbora Međunarodne mješovite komisije za teološki dijalog, koji je sastavljen u Aricci kod Rima, u lipnju 1998: "Na ovom susretu pravoslavni predstavnici su se borili i uspjeli da u tekst budu uneseni izrazi koji osuđuju *Uniju*, kao EKLESIOLOŠKI NENORMALNO STANJE koji izrazi su bili opšte

⁴¹ Usp. M. TOMANIĆ, *Srpska Crkva u ratu i ratovi u njoj*, Beograd, 2001.

⁴² *Vidoslov*, 22/2000., str. 77.

⁴³ *Teološki dijalog pravoslavaca i rimokatolika*, u: *Ekklisia*, 10/2000., str. 934-935.

usvojeni od obe strane.”⁴⁴ Dakle, “nenormalan” jest izvorni pravoslavni izraz za *sjedinjene Istočne Katoličke Crkve*, koji su pravoslavni predstavnici uspjeli unijeti u radni tekst u Aricci. Prema tomu, ako je to nazivlje o “nenormalnima” - “ružno”, onda Redakcija treba imati na pameti da je ono predloženo s pravoslavne, a na Koordinacijskom odboru usvojeno s obje strane. Taj tekst iz Ariccie, razumije se, nije definitivan, nego je trebao poslužiti kao nacrt za definitivan tekst koji je trebala prodiskutirati i konačno formulirati i eventualno prihvatiti Međunarodna mješovita komisija za teološki dijalog između Katoličke Crkve i Pravoslavnih Crkava u Baltimoreu. I upravo zbog te riječi: “abnormalan” ili “nenormalan” - to sad može reći i katolička strana, kad je već napisala pravoslavna, i grčka i srpska, - sve je puklo na Osmom plenumu u Baltimoreu!

Posve mi je jasno da naša “rimocentrična” mjerila i kriteriji nisu isti kao i pravoslavni. Pa i dijalogiziramo li zbog toga i radi toga što su nam “mjerila i kriteriji” različiti u ovom jednom suvremenom kršćanskom pokretu koji se zove ekumenizam, a ne tri ekumenizma?

Još ćemo malo o terminologiji “normalnih” i “nenormalnih”, odnosno - kako *Vidoslov* prevodi - o “ekleziološki nenormalnu stanju” Istočnih Katoličkih Crkava. Na Sedmom zasjedanju Mješovite komisije za teološki dijalog, koje je održano u Balamandu, 1993., članovi jedne i druge strane, napisali su i potpisali kao temeljni i definitivni dokument: “Što se Istočnih Katoličkih Crkava tiče, jasno je da one, ukoliko su dio Katoličkog zajedništva, imaju pravo postojati i djelovati da odgovore duhovnim potrebama svojih vjernika” (br. 3).

I još: “Istočne Katoličke Crkve, koje su htjele ponovno uspostaviti puno zajedništvo s Rimskom Stolicom i ostale joj vjerne, imaju prava i obveze vezane uz to Zajedništvo kojega su dio. Kao načela koja ravnaju njihovim stavom prema pravoslavnim Crkvama imaju one principe koje je potvrdio Drugi vatikanski koncil, koje su Pape proveli u praksu označujući im praktične posljedice u raznim dokumentima kasnije objelodanjenima. Te se dakle Crkve trebaju cjelovito - i na mjesnoj i na sveopćoj razini uključiti u dijalog ljubavi, u uzajamnu poštovanju i međusobnu ponovno pronađenu povjerenju; i sudjelovati u teološkom dijalogu sa svim njegovim praktičnim posljedicama” (br. 16).⁴⁵

Tu se, dakle, tim sjedinjenim Crkvama priznaju kanonska prava, kanonske obveze, crkveno djelovanje, vjernost Rimskoj Stolici, ravnopravno uključenje u teološki dijalog. Sve dakle “normalno” i “kanonično” kao i sve druge Crkve rimokatoličkoga duha.

⁴⁴ *Vidoslov*, 22/2000., str. 80., moje isticanje: “ekleziološki nenormalno stanje”.

⁴⁵ *Crkva u svijetu*, 1/1994., str. 67. i 69-70.

A onda dolazi Koordinacijski odbor koji u lipnju 1998. u Arrici Uniju, odnosno te Istočne Katoličke Crkve proglašava kao "abnormalnu ekleziološku situaciju".⁴⁶

Na to reagira Sveti Otac pismom predsjedniku Papinskoga vijeća za jedinstvo kršćana kardinalu E. Cassidyju 20. svibnja 1999., ističući da Katolička Crkva smatra Istočne Katoličke Crkve (*unijatske*) jednakima, tj. istoga dostojanstva i časti, svima drugim partikularnim Crkvama latinskoga obreda,⁴⁷ a ne abnormalnima!

Katolička je strana na zasjedanju u Baltimoreu predlagala više inačica, koje bi zamijenile taj "ružni" izraz "nenormalan" ili "abnormalan", ali nije uspjela. Nije pristala na to da eklezijalno i ekleziološko stanje Istočnih Katoličkih Crkava nazove "abnormalnim". Jer, kad smo se već tim "ružnim" izrazom počeli služiti, zar sva nedopustiva podijeljenost u Crkvi Kristovoj nije poprilično - ružna i abnormalna!

Tim je koordinacijski prihvaćenim i plenumski neprihvaćenim izrazom sve vraćeno u predbalamandsko doba. A kada će se nastaviti službeni teološki dijalog, pokazat će vrijeme. Katolički su teolozi spremni, potez je na pravoslavnima. Predsjednik Papinskoga vijeća za jedinstvo kršćana kardinal W. Kasper u svome predavanju u Berlinu, u studenome 2001., s obzirom na dijalog s pravoslavljem, kaže: "Niz kontakata posljednjih mjeseci jačaju me ipak u povjerenju da već uskoro mogu ponovno otpočeti koraci naprijed."⁴⁸ Dao Bog!

---

⁴⁶ *Crkva u svijetu*, 4/2001., str. 456.

⁴⁷ *Glas Koncila*, 4/2001., str. 2.

⁴⁸ W. KASPER, *Ein Herr, ein Glaube, eine Taufe*, Berlin, 1.-4. studenoga 2001., preuzeto s interneta, str. 1-13, citat: str. 8.